

فصلنامه علمی «پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی»

شماره چهاردهم، زمستان ۱۴۰۳: ۶۱-۳۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۲

نوع مقاله: پژوهشی

تحلیل محتوای پیام‌ها و اظهارنظرهای جشن طلاق با رویکرد فرهنگی در اینستاگرام

فائزه تقی‌پور *

آی‌لار بیانی شهری **

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی جشن طلاق انجام شد. روش تحقیق این پژوهش، کیفی با استفاده از تحلیل محتوا بود. در این تحقیق، پست‌های مرتبط با جشن طلاق در اینستاگرام بررسی شد. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، تهیه بازبینی (چک‌لیست) از پست‌های اینستاگرام بود. نمونه‌گیری هدفمند وابسته به معیار بود و یازده نمونه انتخاب شد و انتخاب نمونه‌ها تا اشباع اطلاعات ادامه یافت. صفحه افرادی که پس از طلاق جشن گرفته بودند و تصاویری از جشنشان در اینستاگرام به نمایش گذاشته بودند، تحلیل شد. نتایج کلی نشان داد که جشن طلاق در اینستاگرام، پدیده‌ای رو به رشد است که با هدف تقویت خودشناسی و خودباوری پس از پایان زندگی مشترک، به اشتراک گذاشته می‌شود. بسیاری از پست‌ها حاوی پیام‌های مثبتی درباره شروع جدید و آزادی فردی بود. همچنین تحلیل‌ها نشان

* نویسنده مسئول: دانشیار گروه علوم ارتباطات، دانشکده بازاریابی و کسب و کار، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
f.taghipour58@iau.ac.ir

** دانشجوی دکتری گروه علوم ارتباطات دانشکده بازاریابی و کسب و کار واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
ailar.bayani@iau.ac.ir



داد که این جشن‌ها بیشتر در میان زنان رواج دارد و از آن به عنوان راهی برای نمایش استقلال و قدرت شخصی استفاده می‌شود.

واژه‌های کلیدی: جشن طلاق، پایان زندگی مشترک، نمایش استقلال، اینستاگرام و نمایش قدرت شخصی



بیان مسئله

در دوران فعلی با پیشرفت فناوری و افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی، جشن طلاق در اینستاگرام به عنوان یکی از پدیده‌های بارز در فضای مجازی به چشم می‌خورد. این پدیده نه تنها بیانگر تغییر در روند و نحوه ارتباطات انسان‌ها، بلکه نشان‌دهنده تغییرات عمیق در فرهنگ و ارزش‌های اجتماعی نیز می‌باشد. با توجه به اینکه اینستاگرام به عنوان یکی از پرکاربردترین و پرطرفدارترین شبکه‌های اجتماعی، تأثیر بسیاری در شکل‌دهی به تصاویر و ارزش‌های فردی و اجتماعی دارد، مطالعه و تحلیل جشن طلاق در این شبکه به یک مسئله پژوهشی مهم و جذاب تبدیل شده است (علوی‌مقدم، ۱۳۹۶: ۱۵-۳۵).

این مقاله می‌کوشد تا به بررسی زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی جشن طلاق در اینستاگرام پرداخته، از طریق نمایش ارزش‌ها و هنجارهای جدید مرتبط با این مسئله به ارتباطات اجتماعی و مجازی جدید از طریق آن پرداخته، از این منظر به درک بهتری از روندهای فرهنگی و اجتماعی در حوزه طلاق به عنوان یکی از موضوعات جدید در دنیای کنونی بپردازد.

طلاق به معنای پایان دادن به رابطه زناشویی و ازدواج بین دو نفر است و از طریق فرآیندهای قانونی یا دینی انجام می‌شود. این فرآیند به دلیل عدم توافق میان همسران در ادامه زندگی مشترک رخ می‌دهد. از زمان بنیان‌گذاری جامعه‌های انسانی، طلاق پدیده‌ای اجتناب‌ناپذیر بوده و در تمام فرهنگ‌ها و دین‌ها به شکلی وجود داشته است (عنایت، ۱۳۹۸: ۱۸۳-۲۱۱).

در دنیای کنونی، شبکه‌های اجتماعی همانند اینستاگرام به شدت در حال گسترش هستند. این گسترش شبکه‌ها، پیامدهای متعددی به همراه داشته است. یکی از پیامدهای شبکه اجتماعی اینستاگرام، ظهور میکروسلبیته‌هاست که با روش‌های متعدد درصدد کسب شهرت هستند. برخی از این افراد مشهور نیز از اتفاقات شخصی مانند طلاق استفاده کرده، برای جلب توجه کاربران و افزایش فالورهای خود، پایان زندگی مشترک خود را در قالب جشن طلاق به تصویر می‌کشاند (کبیری و تقی‌پور، ۱۴۰۲: ۵۹).

هرچند محتوایی که میکروسلبیته‌ها تولید می‌کنند، اثرات مثبتی مانند سرگرمی و یا ارائه تبلیغ دارد، ولی گاه موجب شکل‌گیری آسیب‌های متعددی در جامعه می‌شوند

که می‌توان به تغییر گروه‌های مرجع، ترویج شرط‌بندی آنلاین، گسترش کلیشه‌های جنسی، گسترش مصرف تظاهری، انزوای نخبگان، از بین بردن ارزش‌های والای اجتماعی، گسترش تبلیغات عمل زیبایی، گسترش فراغت انفعالی و خشونت کلامی اشاره کرد (شریعتی شیری و نقیب‌زاده، ۱۴۰۲: ۱۱۷). از سوی دیگر برخورداری اینستاگرام از مخاطب میلیونی، باعث شده که نه تنها افرادی که پیش از این مشهور بودند، بتوانند با حجم وسیعی از هواداران خود ارتباط برقرار کنند، بلکه کاربران معمولی نیز بتوانند برای جمع کردن چند هزار یا حتی چند صد هزار دنبال‌کننده، با هم رقابت کنند. آنها توقع دارند زیر نظر گرفته شوند. دلشان می‌خواهد بخش‌های خصوصی زندگی‌شان را برای کاربران غریبه و آشنا به نمایش بگذارند و معمولاً معتقدند که «زندگی‌ای که دیده نشود، ارزش زندگی کردن ندارد». ظهور سلبریتی‌هایی که فقط برای گروه کوچکی از مردم شناخته شده هستند و با نمایش بخش‌های زیبا و یا هیجان‌انگیزی از زندگی، توجه سایر کاربران جست‌وجوگر هیجان را به سمت خود جلب کنند (قربانی و دیگران، ۱۴۰۳: ۲۴۹). معمولاً افرادی که با نمایش جشن طلاق در اینستاگرام جلب توجه می‌کنند، از دسته میکروسلبریتی‌ها هستند؛ «کاربرانی که از تکنولوژی‌ها و پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی و اجرای نمایش در اینترنت برای به دست آوردن محبوبیت استفاده می‌کنند و راهبردهای عمده آنها، کاشت یک تصویر همگانی از خود به عنوان یک برند و اندرکنش با بینندگان از راهکار عاطفی است» (شاه‌قاسمی، ۱۳۹۸: ۱۲۳). در این مقاله به تحلیل محتوای پیام فرهنگی جشن طلاق در اینستاگرام و شناسایی الگوها، نشانه‌ها و روندهای متداول که در پست‌ها و ویدیوها مورد استفاده قرار می‌گیرند پرداخته می‌شود.

پرسش‌های پژوهش

با توجه به اهداف پژوهش حاضر، پرسش‌های اصلی زیر مطرح می‌شود:

۱. چه پیام‌های فرهنگی در پست‌های جشن طلاق در اینستاگرام ارائه می‌شود؟
۲. چه الگوهای ارتباطی و رفتاری در پست‌ها و کپشن‌ها و کامنت‌های مرتبط با جشن طلاق دیده می‌شود؟

۳. جشن طلاق در اینستاگرام، چه تأثیری بر نگرش‌ها، ارزش‌ها و روابط اجتماعی کاربران دارد؟
۴. اظهارنظرهای کاربران نسبت به محتواهای مرتبط با جشن طلاق چیست؟

مبانی نظری

تحلیل محتوای رسانه‌ای به معنای شناسایی و تحلیل روایت، تفسیر و نشر اطلاعات و محتواهای مختلف رسانه‌هاست. این راستا، محتوای رسانه‌های مختلفی اعم از تلویزیون، رادیو، رسانه‌های آنلاین، روزنامه‌ها، مجلات و غیره مورد بررسی قرار می‌گیرد. تحلیل محتوای رسانه‌ای نه تنها شامل انتقال مفاهیم، بلکه تفسیر، ارزیابی و تأثیرگذاری محتمل بر نگرش‌ها و رفتارهای افراد نیز می‌شود (احدی، ۱۴۰۰: ۹۷).

محتوای رسانه‌ای اغلب تحت تأثیر عواملی مانند سیاست، اقتصاد، فرهنگ و اجتماع قرار می‌گیرد. رسانه‌ها ممکن است اخبار را با تأثیرات و تغییراتی که به دست آوردند، بازنویسی کنند یا بر زاویه‌های خاصی از یک رویداد تأکید کنند. این محتواها می‌توانند تأثیراتی عمیق بر نگرش و افکار عمومی داشته باشند و بر رفتارها و تصمیم‌گیری‌های افراد تأثیر بگذارند. در کل، محتوای رسانه‌ای، یکی از ابزار قدرتمند تأثیرگذاری بر فرهنگ و جوامع است و می‌تواند تأثیرات بسزایی بر نگرش‌ها و رفتارهای افراد داشته باشد (ر.ک: فرهادپور، ۱۳۹۲).

در بررسی‌های علمی مرتبط با طلاق، زیگموند فروید (۱۹۲۲)، طلاق را به عنوان یکی از عواملی که می‌تواند به اختلالات روانی منجر شود، مطرح کرده است. او معتقد بود که تجربه طلاق می‌تواند به وقوع افسردگی، اضطراب و مشکلات روانی منجر شود. جان گاتمن (۱۹۷۸) به عنوان یکی از متخصصان معروف روابط بین‌فردی، به بررسی علل و پیامدهای طلاق پرداخته است. او عواملی مانند نقص در ارتباطات میان همسران، کاهش حمایت و دلگرمی و عدم ارتباط مثبت در مواقع تنش‌آور را پیش‌بینی‌کننده‌های طلاق معرفی کرده است. جودیت والسترین (۱۹۸۰)، روان‌پزشک و روان‌درمانگر، تحقیقات زیادی درباره پیامدهای طلاق روی کودکان انجام داده و در کتابش، «سقوط عشق: طلاق و تأثیرات آن بر کودکان» به این موضوع پرداخته است. وی معتقد است که طلاق می‌تواند بر روابط اجتماعی، روانی و تحصیلی کودکان، تأثیر منفی بگذارد.

برخی پژوهشگران طلاق را فرصتی برای ابراز اعتراض به سنت‌های قدیمی یا آغاز فصل جدیدی از زندگی می‌بینند و از این رویداد به عنوان فرصتی برای روان‌شناسی مثبت و تحول استفاده می‌کنند. صالحی (۱۳۹۷) نیز به اهمیت ارتباط و توافق میان زوجین و مشارکت هر دو طرف در روابط زناشویی اشاره کرده است.

درباره جوانب اجتماعی و فرهنگی جشن طلاق در فرهنگ و جوامع مدرن (ر.ک: Mentser, S., & Sagiv, L., 2025)، بعد روان‌شناختی و انسانی، تأثیرات روان‌شناختی جشن طلاق بر افراد و جوامع (ر.ک: Levine, M., & Perkins, D., 2007)، رویکرد هویتی در جوامع و جوانب فناوری و رسانه‌ای یا اثرات استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر مسائل اجتماعی (ر.ک: Gibbs, M., Meese, J., Arnold, M., Nansen, B., & Carter, M., 2016)، تحقیقات متعددی انجام شده است. رویکرد دیگر، کالایی شدن جشن طلاق به معنای تبدیل آن به یک محصول قابل فروش است که می‌تواند در بازار تجاری و اقتصادی عرضه شود. این روند به جذب توجه و تعامل افراد در فضای مجازی کمک می‌کند. برای مثال، خدمات مرتبط با جشن طلاق مانند عکاسی، دکوراسیون و لباس ممکن است به عنوان کالا عرضه شوند و شرکت‌های تبلیغاتی از این فرصت برای تبلیغات استفاده کنند (ر.ک: علوی مقدم و دیگران، ۱۳۹۶؛ فتحی و دیگران، ۱۳۹۹).

جنسیت، نقش مهمی در تحلیل محتوای جشن طلاق در اینستاگرام دارد. زنان و مردان ممکن است الگوهای مختلفی را برای جشن طلاق به کار ببرند و به شکل‌های متفاوتی واکنش نشان دهند. این تفاوت‌ها می‌تواند بر نگرش‌ها و رفتارهای آنها تأثیر بگذارد (حفاریان و دیگران، ۱۳۸۸). برخی از محتواها شامل اشتراک عکس‌های مراسم جشن، پست‌های زندگی جدید پس از طلاق، استفاده از مضامین مرتبط با جشن طلاق و استفاده از هشتگ‌های مرتبط مانند #جشن_طلاق و #DivorceParty است. این الگوها در هر کشور و فرهنگی می‌تواند متفاوت باشد (ر.ک: ادیب حاج باقری و دیگران، ۱۳۸۶).

از سوی دیگر اگر بخواهیم نقش شبکه‌های اجتماعی در زندگی امروزی را بررسی کنیم، می‌توانیم به ارتباط میان افراد، پشتیبانی اجتماعی، اطلاع‌رسانی، تبلیغات و بازاریابی، سرگرمی و تفریح و یا شکل‌دهی به شبکه‌های حرفه‌ای کاربران اشاره کنیم. این شبکه‌ها برای شکل‌گیری خود، نیاز به ایجاد هیجان یا جلب توجه دارند. برای مثال، جشن طلاق، رویداد یا مراسمی است که به مناسبت پایان یک رابطه ازدواج برگزار

می‌شود. این مراسم ممکن است به صورت رسمی یا غیر رسمی باشد و بسته به فرهنگ و تفکر کاربر، متفاوت باشد. در بسیاری از جوامع، جشن طلاق به عنوان یک رویداد مهم در زندگی خانوادگی شناخته می‌شود و ممکن است فرصتی برای اعلام پایان رابطه و شروع فاز جدیدی از زندگی تلقی شود. در این مراسم، ممکن است ایده‌های مختلفی مطرح و برنامه‌های خاصی برگزار شود که بسته به فرهنگ و مذهب، شرایط اجتماعی و حتی ترجیحات شخصی، متفاوت باشد. برای مثال در برخی فرهنگ‌ها، جشن طلاق مراسمی تأسف‌بار و ناراحت‌کننده به شمار می‌آید و در آن نوعی از غم و انزجار حاکم است؛ در حالی که در میان برخی دیگر، این مراسم به عنوان فرصتی برای جشن و شادی و حتی رویدادی خوش‌بینانه مورد نظر است (ر.ک: Hetherington, E. M., & Kelly, J., 2002).

به طور کلی جشن طلاق نه تنها یک رویداد فردی، بلکه به عنوان یک رویداد اجتماعی، تأثیرگذاری زیادی بر نگرش افراد نسبت به طلاق دارد. این رویداد می‌تواند بیانگر تغییراتی در روابط خانوادگی و اجتماعی باشد و برای افراد مشارکت‌کننده در آن، تأثیراتی روانی و اجتماعی مهم داشته باشد. فرهنگ استفاده از اینستاگرام و گذاشتن عکس‌های جشن طلاق در اینستاگرام به عنوان یکی از جوانب مهم فرهنگی و اجتماعی مدرن، نشان‌دهنده تحولات عمیقی در روند ارتباطات و رویدادهای زندگی است. در دهه‌های اخیر، اینستاگرام به عنوان یکی از محبوب‌ترین شبکه‌های اجتماعی، نقش مهمی در شکل‌دهی به فرهنگ و رفتارهای اجتماعی افراد داشته است (ر.ک: شریف‌آذر و شادجو، ۱۳۹۳).

با گذاشتن عکس‌های جشن طلاق در اینستاگرام، فرد به سایر کاربران اعلام می‌کند که رابطه ازدواج آنها به پایان رسیده است. این عکس‌ها ممکن است شامل تصاویر از خودشان و همسر سابق یا از مراسم جشن طلاق باشد و در برخی موارد حتی ممکن است با شادی و خنده در کنار هم دیده شوند. این نوع از محتوای جشن طلاق در اینستاگرام، نشان‌دهنده تحولی در نگرش افراد نسبت به این رویداد و همچنین در روند ارتباطات اجتماعی است (ساروخانی و خرم، ۱۳۹۲: ۱۱۳).

در بسیاری از فرهنگ‌ها و دین‌ها، طلاق به عنوان یک رویداد ناخوشایند مطرح شده است. برای مثال در دین اسلام، طلاق به عنوان آخرین گزینه و در صورت عدم توافق و

رفع اختلافات میان همسران ممکن است انجام شود. اما این بدان معنا نیست که این فرآیند، آسان یا بی‌اثر است، بلکه به عنوان آخرین راه‌حل و در صورت ضرورت انجام می‌شود. در دنیای مدرن، با تغییرات در فرهنگ‌ها و قوانین، رویکردهای مختلفی نسبت به طلاق وجود دارد. برخی افراد به دنبال طلاق به عنوان یک فرصت برای شروع فاز جدیدی از زندگی هستند، در حالی که برخی دیگر، این رویداد را به عنوان یک شکست و شکنجه می‌بینند. در مجموع طلاق، یکی از پدیده‌های مهم و پرتأثیر در زندگی اجتماعی و خانوادگی است که نیاز به رویکردها و راهکارهای مناسب برای مدیریت و پیشگیری از آن دارد. جشن طلاق، مراسم یا رویدادی است که بعد از اتمام فرآیند قانونی جدایی و پایان ازدواج برگزار می‌شود. این مراسم معمولاً به منظور جشن گرفتن از پایان یک رابطه ازدواجی و آغاز فصلی جدید در زندگی دو طرف برگزار می‌شود. در برخی موارد جشن طلاق به عنوان یک فرصت برای تسلیت و حمایت از هر دو طرف نیز مطرح می‌شود (امیدوار، ۱۴۰۱: ۱۲۱).

جشن طلاق به عنوان یک مراسم عمومی و رسمی به زوجین کمک می‌کند تا با پایان دادن به رابطه زناشویی خود مواجه شوند و این واقعیت را بپذیرا شوند. برگزاری جشن طلاق به زوجین فرصت می‌دهد تا به عنوان دو فرد مستقل و جداگانه به زندگی جدیدی وارد شوند و فرصتی برای شروع دوباره و ایجاد تغییرات مثبت در زندگی خود داشته باشند. این مراسم به زوجین کمک می‌کند تا تغییراتی را که با پایان یک رابطه ازدواجی همراه است، به شکلی مثبت بپذیرا شوند و از آنها استفاده کنند. در برخی موارد، جشن طلاق به عنوان یک فرصت برای تسلیت و حمایت از زوجین برگزار می‌شود. این مراسم می‌تواند به زوجین کمک کند تا از حضور دوستان و خانواده‌ها در این لحظه سخت زندگی‌شان، حمایت بیشتری ببرند. جشن طلاق به زوجین کمک می‌کند تا پایانی قطعی بر رابطه زناشویی خود بگذارند و به صورت معمول تمام ارتباطات بازمانده را به نحو مطلوبی به پایان برسانند (عنایت، ۱۳۹۸: ۱۸۳-۲۱۱).

پیشینه

در حوزه طلاق و رابطه یا تأثیر رسانه و شبکه‌های اجتماعی بر فرایند طلاق یا نگرش

افراد به آن، تحقیقاتی با رویکردهای متفاوت انجام شده است. برای مثال صفدری (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان «نگاهی به پدیده اجتماعی جشن طلاق»، به بررسی تأثیر جشن طلاق بر روابط اجتماعی افراد پس از طلاق پرداخته‌اند. این پژوهش نشان می‌دهد که برگزاری جشن طلاق می‌تواند تأثیرات مثبت و منفی بر روابط اجتماعی افراد داشته باشد و باعث تغییر در شبکه‌های اجتماعی و روابط بین‌فردی آنها شود. همچنین ظریفی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «نقاب پرآسیب جشن طلاق»، به بررسی محتوای پست‌های مرتبط با جشن طلاق در اینستاگرام پرداخته است. این پژوهش با استفاده از روش تحلیل محتوا، نشان می‌دهد که کاربران از تصاویر و ویدئوهای متنوعی برای نمایش جشن طلاق استفاده می‌کنند و این محتواها اغلب دارای پیام‌های مثبت و انگیزشی هستند.

توکلی، تقی‌پور و رشیدپور (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای با هدف واکاوی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه نشان داد که شبکه‌های اجتماعی می‌توانند بر هویت فرهنگی جوانان تأثیرگذار باشند و بسترهای مناسب برای آشنایی و تحکیم بنیان‌های هویت‌سازی در میان دانشجویان فراهم سازد. این پژوهش اهمیت بررسی شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه به عنوان ابزار ارتباطی و فرهنگی در شکل‌دهی هویت جوانان را برجسته می‌سازد.

مطالعه‌ای دیگر از بهمنی و شاه‌مرادی (۱۳۹۹) با عنوان «نقش اینستاگرام در گرایش به طلاق زوجین و برگزاری جشن طلاق»، به بررسی چگونگی استفاده از اینستاگرام برای بازسازی و هویت فردی پس از طلاق پرداخته است. این پژوهش نشان می‌دهد که کاربران از پلتفرم اینستاگرام برای نمایش هویت جدید و تقویت جنبه‌های مثبت زندگی پس از طلاق استفاده می‌کنند.

مطالعه غیائی و همکاران (۱۳۹۸) با عنوان «تحلیل محتوای مطبوعات از عوامل مؤثر بر طلاق»، به بررسی طلاق و جشن طلاق در رسانه‌های اجتماعی با تأکید بر فرهنگ ایرانی پرداخته است. این تحقیق نشان می‌دهد که نمایش جشن طلاق در اینستاگرام تحت تأثیر ارزش‌ها و باورهای فرهنگی جامعه قرار دارد و به‌نوعی بازتاب‌دهنده تغییرات فرهنگی در نگرش به طلاق است.

شیخی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «نقش شبکه‌های اجتماعی در مشکلات خانوادگی و طلاق»، به بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر نگرش‌های عمومی نسبت به طلاق پرداختند. این تحقیق نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی به‌ویژه اینستاگرام، نقش مهمی در شکل‌گیری نگرش‌های جدید و مثبت‌تر نسبت به طلاق ایفا می‌کنند.

مطالعه نیک‌بخت نصرآبادی و همکاران (۱۳۹۵) با عنوان «تجربه زندگی زنان پس از طلاق»، به بررسی تجربه‌ها و دیدگاه‌های زنان درباره جشن طلاق پرداخته است. این تحقیق با استفاده از مصاحبه‌های عمیق نشان می‌دهد که جشن طلاق به عنوان یک رویداد مهم، نقش مهمی در فرآیند بازتعریف هویت و تقویت خودآگاهی زنان پس از طلاق دارد.

مقاله‌ای از مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۳۹۰) با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی جشن طلاق در ایران»، به تحلیل و بررسی اجتماعی و فرهنگی جشن طلاق در ایران پرداخته است. این مطالعه نشان می‌دهد که جشن طلاق به عنوان یک پدیده نوظهور در جامعه ایران، بازتاب‌دهنده تغییرات فرهنگی و اجتماعی در نگرش به طلاق است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با هدف بررسی جشن طلاق در اینستاگرام به تحلیل محتوای پست‌ها و نظرهای کاربران درباره این موضوع پرداخته است. جامعه آماری این پژوهش شامل مجموعه‌ای از پست‌ها، اظهارنظرها و کپشن‌های منتشرشده در فضای اینستاگرام است که به موضوع جشن طلاق اختصاص دارد. این داده‌ها از طریق شناسایی هشتگ‌ها، کلمات کلیدی و جست‌وجوی مرتبط با جشن طلاق جمع‌آوری شدند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، نمونه‌گیری هدفمند وابسته به معیار بوده است؛ به این معنا که نمونه‌ها به صورت گزینشی و بر اساس معیارهای مشخصی انتخاب شدند تا حداکثر غنای اطلاعاتی و ارتباط موضوعی در نمونه‌ها تضمین شود.

در پژوهش‌های کیفی، به‌ویژه در روش تحلیل محتوا و مطالعات موردی، حجم نمونه تابع کیفیت و عمق داده‌ها و همچنین مفهوم «اشباع اطلاعات» است. اشباع اطلاعات زمانی رخ می‌دهد که بررسی نمونه‌های جدید، دیگر اطلاعات جدید یا قابل توجهی را به

تحلیل اضافه نکند. به عبارت دیگر، مضامین، مفاهیم و الگوهای کلیدی به طور مکرر در داده‌ها تکرار شده و نمونه‌های بیشتر، تکرار همین اطلاعات خواهند بود. بنابراین هدف پژوهشگر در نمونه‌گیری کیفی، رسیدن به نقطه‌ای است که اطلاعات جمع‌آوری‌شده کامل و کافی باشد تا بتوان به تحلیل جامع و معتبر دست یافت.

در این پژوهش، پس از انتخاب یازده نمونه نهایی که شامل انواع پست‌های متنی، تصویری و ویدئویی مرتبط با جشن طلاق بودند، پژوهشگر مشاهده کرد که پس از تحلیل این نمونه‌ها، اطلاعات دریافتی به حدی جامع بود که نمونه‌های جدید موضوعات، نگرش‌ها و الگوهای معنایی تازه یا قابل توجهی را به پژوهش اضافه نکردند. به بیان دیگر، پژوهشگر به این نتیجه رسید که اشباع اطلاعات حاصل شده و ادامه نمونه‌گیری منجر به تکرار داده‌ها بدون افزایش غنای تحلیلی خواهد بود. از سوی دیگر، انتخاب یازده نمونه به دلیل تنوع در قالب محتوا (متن، تصویر و ویدئو)، نوع واکنش کاربران (کامنت‌ها و کپشن‌ها) و پوشش گستره وسیعی از نگرش‌ها و دیدگاه‌ها، توانسته است ابعاد مختلف موضوع جشن طلاق در اینستاگرام را به‌خوبی در برگیرد. همچنین با توجه به محدودیت‌های دسترسی به داده‌ها و نیاز به تحلیل عمیق و دقیق هر نمونه، این حجم نمونه، مناسب و متناسب با اهداف پژوهش و روش تحلیل کیفی بود. به این ترتیب، یازده نمونه انتخاب‌شده به‌عنوان حجم نمونه‌ای کفایت‌سنج و معتبر در تحلیل محتوای جشن طلاق در اینستاگرام در نظر گرفته شد و نتایج حاصل از آنها می‌تواند تصویر قابل اتکایی از این پدیده در فضای مجازی ارائه دهد.

روایی و پایایی پژوهش

برای افزایش اعتبار یافته‌ها، از تکنیک مثلث‌سازی داده‌ها^۱ بهره گرفته شد؛ بدین صورت که داده‌های پست‌ها، کپشن‌ها و نظرهای کاربران به طور متقابل مقایسه و تحلیل شد تا انسجام و سازگاری بین منابع داده‌ای مختلف بررسی شود. علاوه بر این پژوهشگر اصلی و همکاران، تحلیل‌ها را به صورت مشترک بازبینی و ارزیابی کردند تا سوگیری‌های فردی کاهش و اعتبار علمی کار افزایش یابد.

درباره پایایی پژوهش، بخشی از داده‌ها را پژوهشگر دیگر به صورت مستقل

کدگذاری کرد و میزان همسانی و هماهنگی کدگذاری‌ها مورد سنجش قرار گرفت که نتایج نشان‌دهنده ثبات و قابلیت تکرار تحلیل‌هاست. تمامی مراحل تحلیل با ثبت یادداشت‌ها و مستندات دقیق^۱ همراه بود تا مسیر تصمیم‌گیری‌ها و فرآیندهای پژوهشی، شفاف و قابل ردیابی باشد.

یافته‌های پژوهش

برای بررسی داده‌های مرتبط با نحوه ارائه جشن طلاق در اینستاگرام، ابتدا پست‌ها، کامنت‌ها و کپشن‌های مرتبط با جشن طلاق بررسی شد و متغیرهای مربوط به موضوع در حوزه ابزار تولید محتوا، تعداد کاربر و فالور، تعاملات و لایک‌ها، رویکردهای فرهنگی و اجتماعی و ویژگی‌های پلتفرم دسته‌بندی شد. سپس کپشن‌های کاربران در حوزه جشن طلاق به همراه توضیح درباره عکس همراه با کپشن به روی کاغذ آمد. در جدول دوم، کامنت‌های مربوط به هر کپشن با شماره مشخص و تحلیل کامنت‌ها انجام شده است. پست‌های مرتبط با جشن طلاق در اینستاگرام عمدتاً بازتاب‌دهنده پیام‌هایی همچون تقویت خودباوری، استقلال، رهایی از روابط سمی و شروعی تازه هستند. همچنین مفاهیمی مانند «حق طلاق»، «پایان یک مرحله» و «عبور از قضاوت اجتماعی» نیز به صورت پررنگ مشاهده می‌شود.

ارائه محتوای مرتبط با جشن طلاق می‌تواند به کاهش تابوی طلاق کمک کند، اما هم‌زمان باعث ایجاد دوگانگی فرهنگی می‌شود؛ بخشی از جامعه آن را گامی مثبت دانسته، گروه دیگر آن را عامل تضعیف نهاد خانواده می‌دانند. در نتیجه جشن طلاق، نماد بازتعریف مفاهیم سنتی ازدواج و خانواده در بستر فرهنگ دیجیتال است. تحلیل محتوای کپشن‌ها و عکس‌های مربوط به جشن طلاق، چه مفاهیم فرهنگی‌ای را نشان می‌دهد؟

کاربران اغلب از کپشن‌های انگیزشی، تصاویر نمادین (کیک با شعار، لباس مشکی، پرت کردن لباس یا هدیه‌ها) و هشتگ‌هایی مانند «#جشن-طلاق» برای انتقال پیام استفاده می‌کنند. همچنین بررسی محتواهای مرتبط نشان می‌دهد که این جشن‌ها تبدیل به بستری برای ابراز هویت، هیجان‌سازی، سنت‌شکنی و نمایش مقاومت شخصی شده‌اند.

جدول ۱- بررسی متن کپشن‌ها و عکس‌های مربوط به برگزاری جشن طلاق

ردیف	متن اصلی	تصویر	شماره عکس	عبارت استخراج شده	مفهوم
کپشن ۱	هممون توی زندگی هامون شکست خوردیم که خورد شدیم. تیکه‌های خودمون رو کسانی که دورمون بودن نتونستن جمع کنن. هر وقت خواستند جمع کنن، یه تیکش رفت توی دستشون و کشیدن کنار. ببینید اونایی که این همه خونی شدن و بازم موندن کنارتون، کیا هستن. شاید حتی نتونستن اون خورده‌ها را جمع کنن، ولی تلاششون رو کردن. اونان که با هر دادی که زدی سرشون، بازم موندگار بودن. اونان که وجودت براشون ارزش دارم... در کل نمیدونم مثالی که زدمو متوجه شدید یا نه... من آدمای زیادی دورم هستن که از لحظه به لحظه این دوسالی که در به در دادگاه بودم، خبر ندارن. فقط تونستن قضاوت کنن و خاله‌زنک‌بازی دربیارن. خیلی به گوشم رسید و خودمو زدم به اون راه. خدا خودش جواب تک‌تک کسانی که قضاوت کردند	آیدا با لباس سبز، تم تزئینات سبز و سفید و طلایی، کیک با شعار Take the garbage out	۲۲۷۶	- تجربه شکست در زندگی برای همه - خرد شدن انسان در مشکلات - میزان درگیر شدن اطرافیان با مشکلات دیگری - تلاش برخی از اطرافیان برای کمک به رفع مشکلات - ماندگار بودن برخی از اطرافیان حتی پس از رانده شدن - بی‌توجهی اطرافیان به در به دری و زمان‌بر بودن امور دادگاه - شنیدن صحبت‌ها و قضاوت‌های خاله‌زنی - شنیدن قضاوت‌های اطرافیان و نادیده گرفتن آن - اطمینان از جواب خدا به قضاوت تک‌تک افراد	- یادآوری تجربه شکست - تشبیه شکست انسان به تکه‌های برنده شیشه - درگیری اطرافیان با مشکلات - تقدیر از تلاش دیگران برای رفع مشکل - نحوه شناسایی افراد قابل اطمینان - بی‌اطلاعی از بوروکراسی‌های دادگاه - اهمیت قضاوت و حرف مردم - ابراز بی‌تفاوتی نسبت به قضاوت اطرافیان - اطمینان به پاسخ الهی

	میده مطمئنم			
۲	من به دختری که الان هستم، افتخار می‌کنم؛ به اشکایی که ریختم؛ به تموم دردهایی که کشیدم؛ چون هیچ‌وقت جا نزدم، ادامه دادم تا به هدفم برسم. تموم شد؛ بالاخره تموم شد.	- دفتر ازدواج و طلاق - دختر در حال امضا کردن سند طلاق	۸۹۸۰	- افتخار کردن به دختر فعلی - افتخار به اشک‌های ریخته - افتخار به درد کشیدن - جا نزدن - ادامه دادن تا هدف - تمام شدن زندگی مشترک
۳	از انداختن آدم بی‌ارزش از زندگیتون نترسید. مطمئن باشید که اتفاقات بهتری برای شما خواهد افتاد.	کیک طلاق با تم قرمز و سفید در حالی که داماد روی کیک افتاده روی زمین در کنارش. یک پلاستیک زباله ست که سر داماد داخل آن قرار دارد. درست کردن گیفت با یک سطل زباله کوچک و سر جداشده داماد و تکه پاره شده از لباس	۳۰۰۰	- بیرون انداختن افراد بی ارزش از زندگی - نترسیدن از انجام کاری - افتادن اتفاقات بهتر
				- خوشحالی از آنچه انجام داده - رضایت از تحمل مشکلات - تاب‌آوری در دردها - نحوه مواجهه با مشکلات - پایداری تا رسیدن به هدف - خوشحالی از تمام شدن زندگی مشترک
				- حذف تعمدی افراد اضافه - مقابله با ترس‌های اجتماعی - امید به اتفاقات بهتر

			عروس که به‌عنوان یادگاری به مهمانان داده شده است.		
۴	نظرتون درباره طلاق چیه؟ جشن طلاق شنیده بودین؟ چالش‌ها و سختی‌های یک رابطه قشنگه، ولی همیشه که همیشه به اجبار تو یک رابطه موند.	۶۶۳.۱۷۹	دخترها و خانم‌ها در حال رقص هستند و با کیک و ابراز خوشحالی در حال رقص با هم صحبت می‌کنند.	- چالش‌ها و سختی‌های یک رابطه - زیبایی‌ها و زشتی‌های یک رابطه - عدم اجبار برای ماندن در یک رابطه	- چالش‌های یک رابطه سخت - زیبایی‌ها و زشتی‌های یک رابطه - عدم اجبار برای ماندن در یک رابطه
۵	وقتی می‌گن هیجان متناسب با موقعیت نیست، دقیقاً منظورمون اینه که شما موافق اینجور مراسم هستید.	۷۸۹.۷	رقص دختر و پسر با یکدیگر. رقصیدن مادر عروس همراه با آنها. لباس عروس، مشکی و دسته گل به دست دارد.	- نداشتن هیجان متناسب با موقعیت - رقص مادر به همراه مهمانان - لباس عروس مشکی و دسته گل	- مهارت مدیریت هیجان - همراهی بزرگ‌ترها - تم مشکی و دسته گل - کاراکتر عروس
۶	حالا دیدیم تو جشن ازدواج، خوشحال‌ترین آدم‌های مجلس، عروس و داماد ممکنه باشند. ولی خداییش دیگه هیچ‌وقت جشن طلاق درک نکردم این یعنی چی؟ بخوان بگن خیلی جنتلمن و باکلاسن. یکی به من بگه چه معنی داره. حالا به نظرم اینجور آدم‌ها نمی‌تونن درک درستی از زندگی داشته باشند.	۳۹۰۰	رقص زن و شوهر در منزل شخصی‌شون با لباس مشکی	- ابراز خوشحالی در جشن طلاق - عروس و داماد، شخصیت‌های محوری - جنتلمن و باکلاس بودن - فقدان درک درست از زندگی	- نمایش خوشحالی - کاراکتر عروس و داماد - تعلق به طبقه بالای اجتماعی - عدم درک درست از زندگی

بررسی یافته‌های مربوط به جدول کپشن‌ها و تحلیل عکس‌ها نشان می‌دهد که جشن طلاق در اینستاگرام، بازتابی از احساسات متنوع مانند تجربه شکست، درگیری اطرافیان با مشکلات و تقدیر از تلاش‌ها برای رفع مشکلات است. بی‌اطلاعی از بوروکراسی‌های دادگاه و اهمیت قضاوت دیگران، فشارهای اجتماعی را نشان می‌دهد. ابراز بی‌تفاوتی به قضاوت‌ها و اطمینان به پاسخ الهی، تلاش برای یافتن آرامش درونی است. رضایت از مواجهه با مصائب و اشک‌ها و تاب‌آوری در دردها، به پذیرش احساسات منفی اشاره دارد. خوشحالی از پایان زندگی مشترک، امید به شروع جدید را نشان می‌دهد. چالش‌ها و زیبایی‌های روابط، اهمیت آزادی و حمایت اجتماعی را برجسته می‌کند.

چه الگوهای ارتباطی در کامنت‌های مرتبط با جشن طلاق مبتنی بر مفاهیم استخراج-شده قابل تفسیر است؟

نظرات کاربران زیر پست‌ها، متنوع و چندگانه‌اند. از تحسین، تبریک و همدلی گرفته تا تمسخر، انتقاد و حتی خشونت کلامی، نوعی کردارهای فرهنگی جدید بوده که تبعات فرهنگی جدیدی به همراه دارد. برخی کاربران، طلاق را نشانه قدرت و آزادی می‌دانند، در حالی که گروهی دیگر آن را «مدگرایی سطحی» یا «فقر فرهنگی» تلقی می‌کنند.

جدول ۲- بررسی کامنت‌های کاربران درباره کپشن و عکس‌های جشن طلاق

ردیف	جمله اصلی	عبارت استخراج‌شده	مفهوم
کامنت‌های کپشن ۱	- چه عکس‌هایی شده - عکس‌های قشنگ و زیبایی شده - خوشگل - این عکسات خیلی قشنگه خیلی	تعریف از زیبایی عکس‌ها و فرد	تحسین عکس‌ها
	- تو برای خودت زندگی می‌کنی، نه اونا. پس از این به بعدم ادامه بده قوی‌تر	- زندگی برای خودت، نه دیگران - ادامه زندگی از این پس و قوی‌تر	- حق زندگی برای خود، نه دیگری - ادامه زندگی قوی‌تر
	انشالله بهترینا سهم دلت زیارو	آرزوی بهترین‌ها برای دلت	آرزوی بهترین‌ها
	چقدر ناز و خوشگل شدی	- خوشگل شدی	- تمجید از زیبایی

	مبارکت باشه	- مبارک بودن پایان زندگی مشترک	- تبریک شروع جدید
	آزادیت مبارک عزیزم	تبریک بابت آزادی پس از اتمام زندگی مشترک	تبریک آزادی
کامنت‌های کپشن ۲	تصمیم درستی گرفتی و برات موفقیت در زندگی جدیدت آرزو می‌کنم	- تصمیم درست برای زندگی - آرزوی موفقیت	- قدرت تصمیم‌گیری - آرزوی موفقیت
	به زودی عکس ازدواج جدیدت را هم بگذار... عقد آریایی توی محضر...	- انتظار عکس جدید از ازدواج مجدد - مسخره کردن ازدواج جدید با طعنه به عقد آریایی	- آماده کردن مقدمات ازدواج مجدد - تمسخر برای ازدواج مجدد
	فکر می‌کنی که خیلی خوب پیش رفتی. چرا این قدرت را توی زندگی کردن نشان ندادی.	- عدم موفقیت در زندگی - نداشتن قدرت کافی برای ادامه زندگی	- عدم موفقیت - نداشتن قدرت کافی
	مبارک باشه عزیز دلم... امیدوارم همیشه خوشحال و قوی باشی	- تبریک برای جدایی - آرزوی خوشحالی و قوی بودن	- تبریک - خوشحالی - قدرت برای ادامه زندگی
	حق طلاق را خوب اومدی... اصلاً مردها حق هیچ‌چیز نباید داشته باشند	- تحسین بابت حق طلاق - انتقاد به داشتن حقوق نابرابر برای مردان	- حق طلاق - حقوق نابرابر زن و مرد
	شادی‌ها ت ماندنی و همیشگی باشه و بقیه مراحل آزادی را جشن بگیری	- آرزوی پایداری شادی‌ها - جشن آزادی برای مرحله طلاق	- شادی پایدار - جشن آزادی
کامنت‌های کپشن ۳	چقدر فقر فرهنگی دارن که جشن طلاق می‌گیرن. جلب توجه و فکر کردن کلاس گذاشتن. واقعاً ملت رد دادن.	- جشن طلاق - فقر فرهنگی - کلاس گذاشتن - جلب توجه	- داشتن فقر فرهنگی - خودنمایی
	زن‌ها اگه مرد جلوشون و نگیره، هار میشن، به‌خصوص بعد از طلاق	هار شدن زنان بعد از طلاق	مهار کردن زن توسط مرد
	دیگه بخت اول که خراب شده، هی بیان همو بسوزونن یا نفرین کنند یا بخت بعدی خوشبخت بشن یا نشن. این	- نفرین کردن یکدیگر - یدک کشیدن خاطره طلاق تا آخر عمر - نحس‌ترین اتفاق زندگی	- اولویت ازدواج و بخت اول - اثر ازدواج اول تا آخر عمر - نحسی طلاق

	نوع زندگی به هر حال خاطره سنگینی تا آخر عمرشون به یدک میکشن. هرچند اتفاقات خوبی رقم بخوره در تجدید فراش... طلاق نحس‌ترین اتفاق ممکنه... اینو همه قبول دارن. منتها دلشونو رو نمی‌کنن. به خاطر همینکه که میگن از کسی که طلاق گرفته نپرسید چرا طلاق گرفتی، چرا که به اندازه کافی عذاب دیده و روحیش داغونه	- عذاب دیدن و تخریب روحیه بعد از طلاق - نپرسیدن دلیل طلاق از فرد مطلقه	- تخریب روحی بعد از طلاق
کامنت‌های کپشن ۴	ببین چقدر اذیتش کرده که جشن آزادی گرفته	- جشن آزادی - شدت آزار و اذیت شدن	- آزادی - رهایی از آزار
	از سر لجبازیه آخه. کی برای یه اتفاق تلخ، جشن می‌گیره. معمولاً هم خانم‌ها این کار را انجام می‌دهند.	- لجبازی کردن - برگزاری جشن طلاق در جامعه زنان مطلقه بیش از مردان	- لجبازی زنانه - برگزاری جشن طلاق توسط زنان
	طلاق هم مثل خیلی از راه‌های دیگه ست و یه چیز طبیعی. اما نباید این کار لوس بشه. همین دختر و پسر موقع عروسی و عشق و عاشقی سرآمد بودند. هر انسانی، بدی داره و خوبی. حالا نباید خوبی‌های طرف و بدی‌های خودت را نادیده بگیری.	- طلاق یک پروسه طبیعی - لوس نکردن جشن طلاق - عشق و عاشقی‌های اول رابطه - بدی و خوبی در هر انسانی - نادیده گرفتن بدی‌های خودتان	- طبیعی بودن پدیده طلاق - از بین بردن قبح طلاق - وجود خوبی و بدی در هر انسانی - نادیده گرفتن بدی‌های خود و خوبی‌های دیگران
کامنت‌های کپشن ۵	خود طلاق، انفجار اتمی در زندگی، چه برسه جشن آن یک الگوبرداری بدون دانش از جهان پیرامون	- تشبیه طلاق به انفجار اتمی - ایجاد الگوی غلط برای دیگران - الگوبرداری در میان کاربران فاقد دانش	- طلاق پدیده‌ای انفجاری - توسعه الگوهای غلط زندگی
	جشن طلاق چیه دیگه مد کردین؟ دسته گلم پرت می‌کنه که بگه بعدیش شمایی	- تشبیه پرت کردن دسته گل طلاق به پرتاب دسته گل در عروسی برای نشان دادن شخص بعدی آماده ازدواج	- مد کردن جشن طلاق - پرت کردن دسته گل

- طلاق مرحله‌ای از زندگی است. - برای هر زوجی ممکن اتفاق بیفته. - بالا رفتن آگاهی زوجین هنگام طلاق - نگاه نکردن به همسر بعد از طلاق به عنوان بدترین آدم روی زمین - خوب نبودن حال رابطه - انتخاب طلاق به عنوان بهترین گزینه برای دو طرف	- طلاق هم یک مرحله از زندگیست که برای بعضی زوج‌ها اتفاق می‌افتد. امیدوارم توی جامعه‌مون اونقدر آگاهی بالا بره که زوج موقع طلاق به همسر سابق به چشم بدترین آدم روی زمین نگاه نکنند، بلکه اینجور ببینند که حال این رابطه خوش نبود و طلاق برای هر دو نفر، مناسب‌ترین گزینه بوده.	
- یادآوری علاقه‌مندی‌های پیش از ازدواج - توجه به خانواده - بالا بودن سطح توقعات	- یادآوری خودکشی اوایل رابطه برای یکدیگر - توجه به شرایط پدر و مادر زوجین - پایین آوردن توقعات	جوانان این مرز و بوم چه مرگ‌تونه؛ اولش برای هم خودکشی می‌کنید اگر این نباشه با هیچکس ازدواج نمی‌کنم. بعدش تر می‌زنید تو اعصاب پدر و مادر بیچاره. توقعاتتون را بیارید پایین بتمرکید زندگیتون را بکنید.
- از بین رفتن ارزش‌های انسانی - پایبند نبودن به هنجارها و ارزش‌های اجتماعی	- از بین رفتن وفا، شعور و معرفت - آخر به همه چیز رسیدن و بی‌خیال شدن - نداشتن خیلی چیزها برای اینجور قشرها - آزاد بودن از همه چیز	یعنی واقعیت داره؟! نمی‌فهمم یعنی چی؟ اینقدر از بین رفته وفا، شعور، معرفت یعنی آخر همه‌چیز و بی‌خیال شایدم بله چون این قشرها چیزهایی که باید داشته باشند را ندارند. برای همین انقدر بی‌خیالند، چون آزادند از همه چی.
- بی‌توجهی به ارزش زندگی مشترک - بی‌خرد بودن فرد - تقلید کورکورانه - تظاهر به روشن‌فکری	- به هم خوردن یک زندگی - بی‌خردی و نادانی روشن‌فکرانه - کوته‌فکری‌ها و تقلیدهای کورکورانه - روشن‌فکری‌های کاذب	این چیزی که به هم خورده، زندگی بوده. این همه بی‌خردی و نادانی به اصطلاح روشن‌فکران از کجا سرچشمه می‌گیرد، جز کوته‌فکری‌ها و تقلیدهای کورکورانه و حاصل روشن‌فکری‌های کاذب و نهادهای کاذب‌تر

کامنت‌های
کیپشن
۶

با توجه به تحلیل کامنت‌های کاربران می‌توان گفت که تحلیل محتوای جشن طلاق در اینستاگرام، احساسات و دیدگاه‌های متنوعی را منعکس می‌کند. برخی افراد به تحسین و تبریک شروع جدید و آزادی پس از طلاق پرداخته، آرزوی موفقیت و زندگی قوی‌تر را دارند. برخی دیگر به نقد و تمسخر ازدواج مجدد و فقدان قدرت کافی اشاره می‌کنند. اختلافات جنسیتی و حقوق نابرابر زنان و مردان نیز مورد توجه قرار گرفته است. همچنین آزادی از آزار و مهار زن توسط مرد، لجبازی زنانه و مد کردن جشن طلاق نیز به چشم می‌خورد. این دیدگاه‌ها نشان‌دهنده تغییرات فرهنگی و اجتماعی در نگرش به طلاق و ازدواج مجدد است، اما در عین حال به چالش‌های فردی و اجتماعی مرتبط با این موضوع نیز اشاره دارد.

تحلیل محتوای تصاویر مرتبط با جشن طلاق مبتنی بر دال و مدلول‌های نهفته در اینستاگرام چیست؟

جدول ۳- تحلیل محتوای تصاویر جشن طلاق در اینستاگرام

دال	مدلول	تحلیل یافته
عکس‌های زوجین با میمونک‌های کوچک	- میمونک‌ها، نمادی از شادی، جوک و سرگرمی - تمایل زوجین کاربر برای جلب توجه و خنده‌دار کردن فضا برای سایر کاربران	- شادی و سرگرمی - خنده‌دار کردن فضا
رنگ‌های روشن و شاد روی لباس‌ها و دکوراسیون	- به‌کارگیری رنگ‌های روشن و شاد نشانه‌ای از شادی، امیدواری و ارسال انرژی مثبت - استفاده از برخی رنگ‌ها معمولاً برای جشن‌ها و مراسم خاص - ترکیب‌بندی رنگ‌ها، نشانه‌ای از اتفاق خوب و موفقیت در زندگی جدید	- استفاده از رنگ‌های روشن و شاد - امیدواری و انرژی مثبت - پیش‌بینی اتفاقات خوب
فرم‌های محصور و موقعیت‌های چیدمانی متفاوت	- خلاقیت و تنوع در برگزاری مراسم - تناسب فرم‌ها و موقعیت‌ها با تمایلات و سلیقه‌های زوجین	- تنوع چیدمان - خلاقیت در اجرا - برنامه‌ریزی مراسم
کپشن‌های شاد و پر از	- کپشن‌های شاد و خنده‌دار به منظور ارائه	- شاد و خنده‌دار

خنده احساسات مثبت و شادی‌بخش برای زوجین - جلب توجه و جلوگیری از ارائه پیام‌های ناخوشایند - ارائه تصویری از روحیه مثبت زوجین	احساسات مثبت و شادی‌بخش برای زوجین - جلب توجه و جلوگیری از ارائه پیام‌های ناخوشایند - ارائه تصویری از روحیه مثبت زوجین	- احساسات مثبت و شاد - جلب توجه - جلوگیری از ارائه پیام‌های منفی - روحیه مثبت زوجین
سفارش کیک‌های مخصوص با نوشته‌های تم طلاق سفارشی کردن کیک‌ها نوشتن شعر نوشتن شعار (take the garbage out)	نوشتن شعر نوشتن شعار (take the garbage out)	- نوشتن شعرهای ساختگی با استفاده از الفاظ رکیک - اشاره به پرت کردن فرد اشتباه از زندگی
سفارش کیک با طرح عروس و داماد جداشده پوشیدن لباس مشکی، سفید یا سبز تیره و آرایش تیره و غلیظ (گریم عربی)	- داماد یا عروس به بیرون پرت‌شده - کیک نصف‌شده - نوشته‌های مشکی - کشتن عروس یا داماد و ریختن رنگ خونی روی کیک	- نصف کردن زندگی - گرفتن حق از زندگی - تم مشکی - ریخته شدن خون
پوشیدن لباس مشکی، سفید یا سبز تیره و آرایش تیره و غلیظ (گریم عربی)	- پوشش مشکی - آرایش تیره و غلیظ	- تم مشکی - آرایش تیره
آتش زدن لباس عروسی در جشن طلاق	آتش زدن لباس	نابود کردن بقایای زندگی گذشته
ارائه تصویر از امضا کردن طلاق‌نامه و محیط محضر	امضای طلاق‌نامه محضری	امضای طلاق و پایان رسمی ازدواج
اعلام داشتن یا نداشتن حق طلاق توسط زن	گرفتن حق طلاق توسط زن	موفقیت در اتمام رابطه به‌واسطه داشتن حق طلاق

تحلیل محتوا می‌تواند به پژوهشگر کمک کند تا نمادها، علائم و نشانه‌های موجود در مطالب و تصاویر مورد مطالعه خود را تحلیل کند و به درک بهتری از موضوع برسد. با توجه به عکس‌ها و ویدئوهای موجود در اینستاگرام مرتبط با جشن طلاق، می‌توان نشانه‌ها و نمادهای مختلفی را شناسایی کرد که احتمالاً معانی و مفاهیم خاصی را به

همراه دارند. رنگ‌ها و فرم‌های مورد استفاده در عکس‌ها و ویدئوها نیز می‌توانند نشانه‌هایی از احساسات، مفاهیم و معانی مختلف باشند که می‌توان آنها را تحلیل کرد. کپشن‌ها، نظرها و پیام‌هایی که زیر عکس‌ها و ویدئوها قرار می‌گیرند نیز می‌توانند حاوی نشانه‌ها و مفاهیم مختلفی باشند که می‌توان آنها را تحلیل کرد.

الگوهای تصویری و کپشن‌های جشن طلاق بر اساس مینیمم و ماکزیمم‌ها چیست؟

جدول ۴- مقایسه الگوهای تصویری و کپشن‌های جشن طلاق در اینستاگرام

الگو	مینیمم	ماکزیمم
عکس گروهی	یک عکس گروهی با دو یا سه نفر	چند عکس با گروه بزرگی از دوستان و خانواده
عکس محیط دسته‌جمعی	یک عکس از میز و دسته‌جمعی ساده	چند عکس از میز تزئین‌شده با تنوع غذایی و نوشیدنی‌ها
لحظات به یاد ماندنی	یک ویدئو حداکثر یک دقیقه‌ای از رقص و شادی	چند ویدئو کوتاه از لحظات شاد و سرگرم‌کننده مختلف
پست با داستان‌های دلگرم‌کننده	نقل‌قول‌های الهام‌بخش	چند پست با پیام‌های انگیزشی و مثبت درباره تحول زندگی
استفاده از هشتگ‌های مرتبط	یک هشتگ مرتبط با جشن طلاق	چند هشتگ مرتبط با جشن طلاق و زندگی مجدد

جدول بالا نشان می‌دهد که کاربرانی که با تولید محتوا به نمایش جشن طلاق به مثابه پایان زندگی مشترک پرداخته‌اند تعداد تصاویر و کپشن‌های این واقعه در اینستاگرام با شدت و ضعف مطرح کرده و از الگوی واحدی برای نمایش جشن طلاق استفاده نکردند. بعضی از این کاربران، به ارائه تصویر حداقلی از مراسم پرداخته و گروهی با ارائه تصاویر و کلیپ‌های متنوع سعی در باشکوه نشان دادن این واقعه در پایان زندگی مشترک خویش بوده‌اند.

مراحل بازنمایی جشن طلاق براساس تحلیل محتوای اینستاگرام چیست؟

در ادامه جدول نمایش روند الگوهای تحلیل محتوای جشن طلاق در اینستاگرام ارائه شده است. در این جدول، مراحل بازنمایی جشن طلاق در اینستاگرام از برگزاری

جشن تا استفاده از هشتگ‌های مرتبط مطرح شده است. این روند، مرحله‌ای را نشان می‌دهد که کاربران در طول برگزاری این مراسم در اینستاگرام طی می‌کنند.

جدول ۵- روند تحلیل محتوای مضمون جشن طلاق در اینستاگرام

مرحله	الگو	توضیحات
۱- برگزاری جشن طلاق	عکس گروهی	در این مرحله، کاربران عکس‌هایی از لحظات شاد و خاطره‌انگیز جشن طلاق خود را به اشتراک می‌گذارند.
۲- آماده‌سازی محیط دسته‌جمعی	عکس محیط دسته‌جمعی	کاربران، عکس‌هایی از میزها و محیط تزئین‌شده دسته‌جمعی جشن طلاق خود را به اشتراک می‌گذارند.
۳- ثبت ویدئوی لحظات خوشحال‌کننده	ویدئو خاطرات شاد	در این مرحله، کاربران ویدئوهای کوتاهی از لحظات شاد و سرگرم‌کننده جشن طلاق خود را ثبت کرده، به اشتراک می‌گذارند.
۴- انتشار پست‌های انگیزه‌بخش	پست‌هایی با پیام‌های تشویقی	کاربران، پست‌هایی با پیام‌های انگیزشی و مثبت درباره تحول زندگی پس از جدایی خود را به اشتراک می‌گذارند.
۵- به کار بردن هشتگ‌های احساسی و جذاب	به کار بردن هشتگ‌های مناسب	کاربران از هشتگ‌های مرتبط با جشن طلاق و زندگی مجدد خود استفاده می‌کنند تا پست‌های خود را مرتبط نشان دهند.

نتیجه‌گیری

این پژوهش به تحلیل محتوای جشن طلاق در اینستاگرام و پیام‌های فرهنگی مرتبط با آن پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که پست‌ها و تصاویر جشن طلاق در این بستر عمدتاً با پیام‌هایی مثبت همراه هستند که طلاق را رویدادی تازه و نقطه شروعی جدید در زندگی به تصویر می‌کشند. این پست‌ها اغلب تصاویری از افراد خوشحال و جشن‌های پرشور ارائه می‌دهند که هدفشان، تقویت احساس آزادی و

استقلال فردی پس از طلاق است. همچنین تحلیل محتوا بیانگر آن است که دنبال‌کنندگان با پیام‌های تبریک و تحسین، فرد طلاق‌گرفته را به شروع دوباره تشویق می‌کنند. این رویکرد بیانگر تغییرات فرهنگی معناداری در نگرش نسبت به طلاق است؛ به گونه‌ای که طلاق دیگر شکست یا رویدادی منفی دیده نمی‌شود، بلکه فرصتی برای رشد شخصی و آغاز مجدد قلمداد می‌گردد.

میکروسلبریتی‌ها با استفاده از این پدیده به عنوان ابزاری تبلیغاتی، تأثیر قابل توجهی در تغییر نگرش‌های عمومی دارند و این امر نشان‌دهنده نقش مهم رسانه‌های اجتماعی در شکل‌دهی و بازتعریف ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی است. از سوی دیگر، باید توجه داشت که این روند ممکن است پیامدهای منفی نیز به همراه داشته باشد. جشن طلاق می‌تواند منجر به تضعیف نهاد خانواده و کاهش ارزش ازدواج شود؛ زیرا پذیرش آسان‌تر طلاق ممکن است افراد را از تلاش برای حل مشکلات زناشویی بازدارد. برخی پیامدهای فرهنگی مانند افزایش مصرف‌گرایی، گسترش کلیشه‌های جنسی و تأکید بر ظاهر در این فضا مشاهده می‌شود که می‌تواند به تخریب ارزش‌های اجتماعی منجر شود.

نظرات کاربران درباره پست‌های جشن طلاق نیز متنوع است؛ از حمایت و تشویق گرفته تا نقد و تمسخر. این امر نشان‌دهنده پیچیدگی‌های فرهنگی درباره این پدیده است. با توجه به روش‌شناسی این پژوهش که مبتنی بر تحلیل محتوای یازده صفحه اینستاگرام مرتبط با جشن طلاق انجام شده است، باید توجه داشت که نتایج حاصل بیانگر روندها و تغییرات نگرشی در این بستر خاص و میان کاربران فعال در فضای مجازی است و نمی‌توان آن را به کل جامعه تعمیم داد. شبکه اجتماعی اینستاگرام با ساختار و فرهنگ منحصربه‌فرد خود، نماینده جامع و کاملی از کل جامعه نیست و مخاطبان آن ممکن است ویژگی‌ها و نگرش‌هایی داشته باشند که با سایر گروه‌های اجتماعی، تفاوت دارد.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، جشن طلاق و اشتراک‌گذاری محتوای مرتبط با آن در اینستاگرام، پدیده‌ای است که می‌توان آن را از چندین زاویه تحلیل کرد. این پدیده ریشه در مسائل فرهنگی، اجتماعی و روان‌شناختی دارند که تحت تأثیر شبکه‌های اجتماعی تقویت شده‌اند. در گذشته، طلاق بیشتر یک شکست و ناکامی در زندگی تلقی می‌شد، اما در جوامع امروزی، به‌ویژه در فرهنگ‌های فردگراتر، طلاق به عنوان یک

تصمیم آگاهانه برای بهبود کیفیت زندگی و خروج از یک رابطه ناسالم دیده می‌شود. البته ممکن است فرد پس از طلاق در جامعه با قضاوت اجتماعی و کلیشه‌های منفی روبه‌رو شود. جشن گرفتن طلاق می‌تواند نشان‌دهنده این تغییر نگرش باشد؛ جایی که فرد به جای سوگواری، رهایی و شروع جدیدی را جشن می‌گیرد.

بر اساس بررسی جشن طلاق در اینستاگرام می‌توان یافته‌ها را در ابعاد دیگری نیز تقسیم‌بندی کرد. بازبانی روایت خود در شبکه‌های اجتماعی از این طریق رخ می‌دهد. شبکه‌های اجتماعی این امکان را به کاربر می‌دهند که روایت خود را بسازند، بازسازی هویت کنند و بازنمایی مطلوبی از خوشبختی در زندگی‌شان ارائه دهند. بارگذاری این تصاویر، نوعی مدیریت برداشت^۱ نیز است که در آن فرد می‌کوشد تا تصویر مثبتی از خود ارائه دهد. برگزاری جشن و انتشار تصاویر آن در اینستاگرام، نوعی بیانیه اجتماعی بوده، می‌تواند راهی برای مقابله با تابوی طلاق یا عادی‌سازی آن در جامعه باشد. از جشن طلاق می‌توان برای تغییر روایت زندگی استفاده کرد.

بسیاری از زنان از این فرصت برای بازسازی تصویر خود در شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. هشتگ‌ها نشان می‌دهد که جشن طلاق، فراتر از یک خوشحالی لحظه‌ای، تلاشی برای اثبات استقلال و توانمندی است. همچنین داشتن فالوئر، لایک و کامنت به عنوان نوعی سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود. جشن طلاق می‌تواند محتوای جذابی باشد که توجه دنبال‌کنندگان را جلب کرده، تعامل بیشتری ایجاد کند. برخی حتی از این موقعیت برای برندسازی شخصی استفاده می‌کنند و گاهی به یک اینفلوئنسر تبدیل می‌شوند.

از بعد فردی، طلاق، تجربه‌ای استرس‌زا بوده، بسیاری از افراد پس از جدایی به حمایت اجتماعی نیاز دارند. زنان پس از طلاق، بازسازی روانی سریع‌تری دارند. مطالعات حوزه طلاق نشان می‌دهد که مردان پس از طلاق، بیشتر احساس تنهایی و افسردگی می‌کنند، در حالی که زنان با حمایت اجتماعی قوی‌تر و تطبیق بهتر با تغییرات، سریع‌تر به زندگی جدید عادت می‌کنند. پس بر اساس یافته‌های این پژوهش، جشن طلاق برای بسیاری از زنان، راهی برای تخلیه هیجان و شروع دوباره است. انتشار

تصاویر جشن طلاق در اینستاگرام می‌تواند راهی برای دریافت حمایت عاطفی از دوستان و دنبال‌کنندگان باشد. لایک‌ها و کامنت‌های دنبال‌کنندگان به کاربر حس تأیید، حمایت و پذیرش از سوی اجتماع می‌دهد. برخی کاربران برای اشتراک‌گذاری جشن طلاق، پیام‌هایی مانند «قوی‌تر از قبل» یا «شروعی دوباره» ارائه می‌کنند. بسیاری از کاربران پس از طلاق نیاز به تأیید اجتماعی^۱ دارند و از طریق دریافت لایک، کامنت و اشتراک‌گذاری، احساس تأیید و پذیرش از سوی دیگران را تجربه می‌کنند. این تعاملات به تقویت عزت نفس، احساس تعلق^۲ و احساس ارزشمندی کمک می‌کند.

با توجه به اینکه در این پژوهش، محتوا و کامنت‌های زنان و مردان، هر دو بررسی شد، یافته‌ها نشان داد که کاربران زن بیشتر از کاربران مرد، جشن طلاق می‌گیرند. این نتیجه، ریشه در تغییر نقش‌های جنسیتی، فشارهای اجتماعی و تفاوت‌های روان‌شناختی دارد. البته زنان در اینستاگرام، فعال‌تر از مردان هستند و تمایل بیشتری به مستندسازی و اشتراک احساسات لحظات زندگی‌شان دارند. از سوی دیگر، جشن طلاق، فرصتی است تا آنها احساس قدرت و شادی را برای ادامه زندگی تقویت و اعلام کنند. اظهارنظرهای کاربران زن نشان می‌دهد که زنان بیشتر برای بهبود کیفیت زندگی، طلاق می‌گیرند. مردان اغلب به دلایل بیرونی (مانند خیانت همسر) طلاق می‌گیرند، در حالی که زنان بیشتر به خاطر احساس نارضایتی عاطفی و عدم پیشرفت شخصی از ازدواج، طلاق می‌گیرند.

کاربران علاقه دارند بخش بهتر زندگی خود را نشان دهند. با نمایش خود^۳، کاربران می‌خواهند تصویری ایده‌آل از خود بسازند و آن را به دیگران نشان دهند. این امر، بخشی از مدیریت هویت آنلاین آنهاست. برخی کاربران مطلقه از شبکه‌های اجتماعی، برای فرار از مشکلات زندگی واقعی یا اصطلاحاً گریز از واقعیت^۴ استفاده می‌کنند. نمایش یک زندگی جذاب‌تر از واقعیت، به آنها احساس کنترل و رضایت می‌دهد.

در جوامع سنتی، زنان پس از ازدواج تحت فشارهای بیشتری برای تطبیق با نقش‌های سنتی همسری و مادری قرار می‌گیرند. وقتی ازدواجی ناموفق باشد، طلاق

1. Social Validation

2. Sense of Belonging

3. Self-Presentation

4. Escapism

برای فرد به معنای رهایی از این فشارها و بازپس‌گیری کنترل بر زندگی شخصی‌اش است. عادی‌سازی اشتراک‌گذاری^۱ در میان کاربران رواج یافته است و بخش‌های شخصی و ناشناخته خود برای دیگران را به تصویر می‌کشند. همچنین جشن طلاق، نوعی واکنش به پیامدهای ازدواج نادرست است.

در مجموع جشن طلاق در اینستاگرام به عنوان پدیده‌ای نوظهور، دارای ابعاد مثبت و منفی است که نیازمند توجه و مطالعه بیشتر از سوی جامعه‌شناسان، روان‌شناسان اجتماعی و فرهنگ‌شناسان است. این پدیده می‌تواند به بازتعریف مفاهیم و ارزش‌های سنتی در حوزه ازدواج و خانواده کمک کند و فضای پذیراتر و بازتری برای افراد فراهم آورد؛ ولی همزمان ضرورت دارد پیامدهای احتمالی منفی آن با دقت بررسی و مدیریت شوند.



منابع

- احدی، حسن و اصغر عبداللهی و بیوک تاجری و کبری حاجی علی‌زاده (۱۴۰۰) «تدوین الگوی مفهومی عوامل شکل‌دهنده طلاق در پنج سال اول زندگی»، مجله علوم روان‌شناختی، شماره ۹۷، صص ۱-۱۲.
- ادیب حاج باقری، محسن و مهوش صلصالی و سرور پرویزی (۱۳۸۶) روش‌های تحقیق کیفی، تهران، بشری.
- امیدوار، محمدحسین (۱۴۰۱) «طلاق از نظر اسلام و قرآن»، دامغان، اولین همایش ملی تحولات قانون‌گذاری در زمینه استحکام خانواده و مدیریت اختلافات.
- بهمنی، زهرا و سمیه شاه‌مرادی (۱۳۹۹) «نقش اینستاگرام بر گرایش به طلاق زوجین و برگزاری جشن طلاق»، تهران، دومین کنگره تازه‌یافته‌ها در حوزه خانواده، بهداشت روان، اختلالات، پیشگیری و آموزش.
- توکلی، فرزانه و علی رشیدپور و فائزه تقی‌پور (۱۴۰۱). واکاوی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه بر هویت فرهنگی دانشجویان. مجله مدیریت فرهنگی، ۱۶ (۵۸)، صص ۱۲۵-۱۳۸.
- روزبهرانی، شیرین و غفور خوئینی و مریم غنی‌زاده بافقی (۱۴۰۱) تحلیل حقوقی ماهیت توافقات در ضمن طلاق توافقی. فصلنامه علمی فقه و حقوق خانواده، ۲۷ (۷۶)، صص ۱۱۹-۱۴۳.
- ساروخانی، باقر و فرحناز خرم (۱۳۹۲) «تحلیل جامعه‌شناختی واگیری طلاق از خانواده اصلی افراد به زندگی مشترک آنها (مورد مطالعه: شهر تهران، سال ۱۳۸۹-۱۳۹۰)»، مطالعات جامعه‌شناختی ایران، سال سوم، شماره ۹، صص ۴۷-۶۲.
- شاه‌قاسمی، احسان (۱۳۹۸) سلبریتی، کریستال آبدین، تهران، سوره مهر.
- شریعتی شیرینی، محمدتقی و احمد نقیب‌زاده (۱۴۰۲) «آسیب‌شناسی اجتماعی میکروسلبریتی‌های ایرانی در اینستاگرام»، مجلس و راهبرد، سال سی‌ام، شماره ۱۱۶، صص ۱۷۷-۲۰۴.
- شریف آذر، جمال و علی‌اصغر شادجو (۱۳۹۳) «تأثیر رسانه‌ها بر طلاق»، همایش منطقه‌ای آسیب‌شناسی پدیده طلاق، سقز.
- شیخی، الهه (۱۳۹۵) «نقش شبکه‌های اجتماعی در مشکلات خانوادگی و طلاق»، تهران، کنفرانس بین‌المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی.
- صفدری، امیرحسین (۱۴۰۳) «نگاهی به پدیده اجتماعی جشن طلاق»، قابل دسترسی در: <https://civilica.com/note/2842/>
- ظریفی، سید علی (۱۴۰۲) «نقاب پُر آسیب جشن طلاق»، قابل دسترسی در: <https://www.isna.ir/news/1402072719268/>

- عنایت، یوسف (۱۳۹۸) آسیب‌شناسی استفاده از شبکه‌های اجتماعی در جامعه ایرانی و ارائه راهبردهای استفاده بهینه از آن، فصلنامه مجلس و راهبرد، ۲۷(۱۰۲)، صص ۱۸۳-۲۱۱.
- غیائی، هادی و دیگران (۱۳۹۸) «تحلیل تحلیل محتوا مطبوعات از عوامل مؤثر بر طلاق»، نامه فرهنگ و ارتباطات، سال چهارم، شماره ۱، صص ۱۴۳-۱۶۴.
- فتحی، ابراهیم و میثم لطیفی و صادق موالیی (۱۳۹۹) فراتحلیل علل جامعه‌شناختی گرایش به طلاق در ایران (در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۶)، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، ۸۰ (۱۸)، صص ۹۷-۱۲.
- فرهادپور، سعید (۱۳۹۲) تحلیل محتوای فرهنگی در رسانه‌های دیجیتال، تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- قربانی، محمدرضا و دیگران (۱۴۰۳) «شناسایی زمینه‌های ارتباطی و رسانه‌ای مؤثر بر توسعه مشارکت‌های اجتماعی در سازمان‌های مردم‌نهاد و خیریه‌ها»، راهبرد اجتماعی- فرهنگی، سال سیزدهم، شماره ۵۱، صص ۲۴۷-۲۸۰.
- کبیری، امید و فائزه تقی‌پور (۱۴۰۲) «سنجش تنوع ارتباطات انسانی در شبکه اجتماعی اینستاگرام بین کاربران ایرانی»، مجله رسانه، سال سی و چهارم، شماره ۳ (پیاپی ۱۳۲)، صص ۵۵-۸۱.
- قاسمی مجید و علی مقدم‌زاده (۱۳۹۶) تفاوت‌های جنسیتی در استفاده از شبکه‌های اجتماعی: مطالعه موردی دبیرستان‌های منطقه ۵ شهر تهران، پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۲۷، صص ۳۴-۱۵.
- مرادی، علی و سمیه احمدی (۱۳۹۴) «تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر نگرش‌های جوانان نسبت به طلاق»، مجله جامعه‌شناسی ایران، سال شانزدهم، شماره ۱، صص ۸۹-۱۱۲.
- مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۳۹۰) تحلیل جامعه‌شناختی طلاق در ایران، گزارش علمی، شناسه ملی سند (R1336715)، قابل دسترسی در:

<https://civilica.com/doc/1336715>.

Gibbs, M., Meese, J., Arnold, M., Nansen, B., & Carter, M. (2016) Funeral and Instagram: Death, social media, and platform vernacular. *Information, Communication & Society*, 18(3), 255-268.

Hetherington, E. M., & Kelly, J. (2002) *For Better or For Worse: Divorce Reconsidered*. W. W. Norton & Company.

Levine, M., & Perkins, D. D. (2007) *Principles of community psychology: Perspectives and applications* (3rd ed.). Oxford University Press. ISBN 0-19-514417-1.

Mentser, S., & Sagiv, L. (2025) Cultural and personal values interact to predict divorce. *Communications Psychology*, 3, Article 12. <https://doi.org/10.1038/s42003-025-01234-5>.